
SRPSKO DRUŠTVO I CRNOGORSKA NACIONALNA ZAJEDNICA

Radonja Dubljević

The Montenegrin national community still has no favourable social environment to assert itself as a recognizable national community, although the situation improved significantly in the last few years. The problem lies in the absence of Serbia's readiness to accept something else and different, particularly if such request comes from the Montenegrin part.

Odlučio sam se da povodom takvog divnog jubileja - deseto-godišnjice nezavisnosti Crne Gore, postavim pitanje da li je naša borba za nezavisnu Crnu Goru imala smisla i koliko je, gledano iz ugla položaja Crnogorske nacionalne zajednice u Srbiji, Crna Gora kao nezavisna država uticala na proces afirmacije nacionalnog identiteta Crnogoraca u srpskom društvu.

Položaj Crnogorske nacionalne zajednice u Srbiji možemo sagledati na društvenom, političkom i normativnom planu, koje u tom pogledu nudi i afirmiše srpsko društvo i, na drugoj strani, kroz procese afirmisanja sopstvenog identiteta, koje prepoznaje i artikuliše sama zajednica, nudeći ih srpskom društvu kao sopstveni zahtjev. Da li je crnogorska nacionalna zajednica još uvijek u potrazi za sopstvenim nacionalnim identitetom ili je proces sazrijevanja u završnoj fazi? Ako bi se tražila riječ koja to

stanje najbolje odslikava, onda bi po nekom mom uvjerenju, današnje stanje odslikavala riječ „buđenje“. Razlozi za takvo stanje sežu u prošlost, jer se pitanjem nacionalnog identiteta, u potrebnoj mjeri, nije bavila ni sama Crna Gora. Ni u socijalističkoj Jugoslaviji, kada se to moglo, nije radila na tom poslu, u mjeri koju je ideološko vrijeme dozvoljavalo. Orvelovski rečeno, ostale su republike bile nešto ravnopravnije. Stanje nacionalne inferiornosti očitovalo se u svim segmentima društvenog života, od političkog do kulturnog. I u ravni umjetničke fikcije išla je poželjna slika o Crnogorcima. Preokret se desio 90-ih, izvođenjem urbane drame *Princeza Ksenija*, pred beogradskom pozorišnom publikom. A na društvenom planu osnivanjem Ogranka Matice crnogorske, u Beogradu 1997, a zatim formiranjem brojnih nacionalnih asocijacija. Bio je to novi početak.

Crnogorska nacionalna zajednica nema, još uvijek, pogodan društveni ambijent da bi se afirmisala kao prepoznatljiva nacionalna zajednica, **iako se u odnosu na nedavnu prošlost to stanje osjetno poboljšalo**. Problem je u spremnost Srbije da prihvati drugo i drugačije, posebno kada takav zahtjev dolazi kao crnogorski. Crnogorska nacionalna zajednica, samim postojanjem, suprotstavljena je nacionalnom konceptu koji crnogorsku nacionalnu individualnost ne prihvata. Naprotiv, tretira je kao dio svog identiteta, kao podlistak sopstvenog identiteta i kulture. Može, na političkom planu, i doći do prihvatljive retorike, koju danas imamo, jer političke strukture u Srbiji treba da uvažavaju evropske standarde na putu prema EU. Srbija će na normativnom planu ispuniti takve zahtjeve EU, ali do promjena u suštini njene nacionalne politike i odnosa prema crnogorskoj nacionalnoj zajednici može doći samo u dugotrajnom procesu prevrednovanja nacionalnih vrijednosti. To nije lak proces, posebno na mjestima na kojima vas drugo i drugačije uznemirava. A suština tolerancije je u tome da prihvatite i ono što vam

smeta. Zato je takav proces, opet po mom uvjerenju, ostavljen generacijama koje dolaze. Na sadašnjoj je da napravi normativni okvir, što nije malo i što uliva nadu.

U današnjoj Srbiji politička vlast promijenila je retoriku prema Crnoj Gori. Ali s vremena na vrijeme probiju slike o tamo nekoj mrlji na političkoj mapi, bez značaja za globalne tokove, kako je Crnu Goru, prije neki dan vidjela novina Politika, koristeći autorstvo agencije Tanjug, koja se bavila analizom crnogorskih integracija u NATO. Na drugoj strani, sve se čini da se ta beznačajna mrlja drži na oku, a oblici i metode djelovanja brojni su, od medijske blokade za sve što bi u boljem svijetlu predstavilo Crnu Goru, prisvajanja kulturnih vrijednosti, istraživanja, u obrazovnom sistemu, u udžbeničkoj literaturi i nastavnim programima, a sve to zahtijeva posebnu i ozbiljnu analizu, o Crnogorcima kao Srbima i Crnoj Gori kao srpskoj državi, podsticanja prijema crnogorskih državljana u srpsko državljanstvo na osnovu proste izjave, oslobađanja plaćanja školarine u visini razlike između domaćeg i stranog studenta za sve one koji kažu da su Srbi i sl. Oblici djelovanja su raznovrsni i kontinuirano su zastupljeni.

Jedan događaj navešću kao ilustraciju. Svečana akademija, održana u Centru Sava u Beogradu, povodom 100 godina Moj-kovačke bitke, potvrđuje da u Srbiji, u njenom državnom i nacionalnom biću i dalje tinjaju imperijalne i asimilatorske težnje prema Crnoj Gori. Iako svečanosti nijesu prisustvovali najviši predstavnici vlasti, u liku predsjednika i premijera države (ovaj prvi se obaratio putem video bima) ona je održana pod pokroviteljstvom te iste vlasti, imajući u vidu da su svečanosti prisustvovali najviši predstavnici tzv. političke, vojne i crkvene elite. Predsjednik države je u video poruci izgovorio riječi „ta bitka je epopeja srpskog naroda iz Crne Gore“, a sam program, sa obiljem recitala, poruka, u kojima se pozivalo na mitove i Njegoša, i video kolaža, pratila je patetika u kazivanju i odsustvo elementarnih

estetskih vrijednosti, tako da je parada kiča i propagande išla za jedinim ciljem - da se Mojovačka bitka i njen smisao zadrže u kontekstu velikodržavlja, tamo gdje je, u ratnom vohoru, zahvaljujući političkim i vojnim manipulacijam i smještena, da bi se omogućila njena dugotrajna politička zloupotreba, opet u cilju tog istog projekta. Simbolika bitke, njen smisao i značaj, sve ono što je proisteklo iz suštine crnogorskog bića tim programom nije dotaknuto. Ili je izbjegnuto, ili se crnogorsko biće, ono arhetipsko u njegovom znčenju ne poznaje.

Na drugoj strani, kao što sam nagovijestio na početku ovog obraćanja, ukratko se treba osvrnuti i na procese koje kao svoj zahtjev artikuliše sama crnogorska zajednica. U tom pogledu desio se jedan veliki korak. Naime, osnivanjem Nacionalnog savjeta došlo je do institucionalizacije samog procesa. Time je proces obnavljanja nacionalne svijesti Crnogoraca u Srbiji dobio najznačajniju dimenziju, jer se iz polja slobode koja se ispoljava u formama puke odbrane identiteta, prelazi u polje slobode koja traži aktivan odnos i partnerstvo. Taj korak omogućava novi život brojnim asocijacijama, udruženjima, klubovima...

Nacionalni savjet crnogorske nacionalne manjine osnovan je 26. 10. 2014, a rješenjem Ministarstva uprave i lokalne samouprave Republike Srbije, od 22. 12. 2014, upisan je u registar nacionalnih savjeta Republike Srbije. Nacionalni svjet ima 23 člana, izvršni odbor od 7 članova, te odbore za kulturu, obrazovanje, informisanje i sl, upotrebu jezika i pisma. Ratko Šoć slikar, prvi je predsjednik Nacionalnog savjeta. Za dan nacionalne manjine uzet je 26. oktobar, sjedište je u Vrbasu, Maršala Tita 47. U Skupštini Vojvodine, na za to posebno odabranom mjestu, pored zastava ostalih manjinskih naroda i njihovih matičnih država istaknuta je i crnogorska zastava. Posljednje vijesti koje se odnose na ostavku dijela rukovodećih ljudi na rad u Nacionalnom savjetu treba gledati kao problem u funkcionisanju jednog tijela, a nikako kao nešto što dovodi u pitanje smisao i suštinu tog tijela.

Pomenuću samo neke od brojnih kulturnih manifestacija organizovanih od crnogorskih udruženja i asocijacija, kao ilustraciju jednog kulturnog trenda, a ne da bi se izdvojile po bilo čemu drugom u odnosu na brojne druge koje su se desile poslednjih godina.

Centri u kojima Crnogorci ostvaruju svoje aktivnosti su Beograd, Novi Sad, Subotica, Vrbas, Niš i Prokuplje. I, svakako, nezaobilazni Lovćenac.

U Vrbasu, na primjer, održana je likovna kolonija povodom 13. jula dana državnosti Crne Gore, u julu 2015. Izložba slika Petra Lubarde u prostorijama Nacionalnog savjeta otvorena je 04. 02. 2016. Izložba crteža Ilije Šobajića još traje.

U Novom Sadu, koncert *Dodir Crne Gore*, gitarista Srđana Bulatovića i Darka Nikčevića izveden je u Sinagogi 29. 02. 2016. U organizaciji Udruženja Crnogoraca Novog Sada, održana je 23. 04. 2016. kulturna manifestacija posvećena Kraljici Jeleni.

U Beogradu, početkom godine, održano je književno veče posvećeno Mirku Kovaču. O književnom opusu velikog pisca govorili su pisci Filip David, Nenad Prokić, Božo Koprivica i Ljubeta Labović.

U Prokuplju, tokom decembra 2015, održana je manifestacija *Dani Crne Gore*.

I Matica crnogorska u saradnji sa beogradskom galerijom „Haos“ dala je svoj doprinos ovom trendu. Naime, u Beogradu je 05. 04. promovisana monografija *Naseljeni crtež*, koju je objavila Matica crnogorska, povodom 10 godina od smrti poznatog arhitekta i umjetnika Ranka Radovića. Istovremeno je priređena i retrospektivna izložba njegovih crteža i grafika. Svečanost je svojim prisustvom i obraćanjem brojnoj publici uvećao crnogorski princ Nikola Petrović. O monografiji i stvaralačkom opusu Ranka Radovića govorili su, pored Princa Nikole, Vida Ognjenović, dramski pisac i rediteljka, Marko Špadijer, publicista i Uroš Đurić, likovni stvaralac.

U procesu buđenja nacionalne svijesti Crnogoraca u Srbiji, vidimo, otvaraju se nepregledne stranice slobode. Vjerujemo da će sloboda omogućiti da se Crnogorci u Srbiji integrišu u srpsko društvo, sada kao subjekt tog društva, prepoznat i uvažen, sa potencijalima koji će doprinijeti srpskoj nauci, kulturi i društvenom životu uopšte. I ne na uštrb sopstvenog identiteta, već njegovom afirmacijom, što će svjedočiti o srpskom društvu i potvrđivati njegovu otvorenost. Nadamo se da će biti tako.